

Роль інфраструктури підтримки малого підприємництва в системі кластерних утворень

Мартиняк І.О.

Україна, М.Тернопіль, Тернопільський державний технічний університет імені Івана Пулюя

В статтє охарактеризовань основные принципи деятельности инфраструктуры поддержки предпринимательства как элемента кластерных образований в условиях глобализации экономики Украины.

Розвиток ринкової економіки переносить акценти досліджень діяльності фірми з мікро-чи мезо- рівнів у глобальну площину. Тут мале підприємницьке утворення розглядається вже не через призму розвитку економіки країни, а як частина економіки окремих регіонів чи навіть населених пунктів.

На перший план виходить концепція "нового регіоналізму". Основними її рисами є стимулювання внутрішніх резервів саморозвитку регіонів та приділення особливої уваги міжрегіональним формам співпраці. Така модель розвитку набула особливого поширення в ЄС як поєднання централізованих та децентралізованих підходів.[1, с.6]

Взаємозв'язок між ТНК та МСП попри всю суперечливість даних категорій стає все тіснішим. Все більшого розповсюдження набуває делегування виробництва проміжних продуктів і сфери ключових послуг від ТНК до малих підприємств різних країн.

В цьому контексті постає поняття кластерів (від англ. Сізієг - об'єднання кількох однорідних елементів, яке може розглядатися як самостійна одиниця, що має певні властивості)[2]. Згідно теорії Майкла Портера під терміном "економічний кластер" розуміють групу регіонально споріднених взаємопов'язаних компаній і установ в межах однієї області. Кластери охоплюють велику кількість підприємницьких структур, важливих для конкурентної боротьби, а саме: постачальників нових технологій, послуг, сировини, інфраструктури, додаткових продуктів та ін.[3, с.78] Для всієї економіки країни кластери виконують роль точок внутрішнього росту, адже сконцентровані за регіональним принципом, вони відкривають нові можливості для підвищення конкурентноздатності місцевого бізнесу. [4]

Феномен ефективності мережевих структур, до яких належать партнерства, альянси і кластери, полягає в тому, що вони дають змогу країнам, які їх упроваджують, успішно врегулювати складну систему взаємозалежних

економічних та соціальних факторів.

Розвиваючи кластер на регіональному рівні, ми в свою чергу розвиваємо мережі консалтингових, інжинірингових, страхових фірм, кредитних спілок та інших об'єктів інфраструктури. Підприємства регіону, об'єднавшись у кластер, здобувають шанс ефективніше відстоювати свої інтереси на рівні місцевих органів влади та місцевого самоврядування, а також брати участь у великих інвестиційних програмах.

У випадку нарощування кластера навколо ядра (фокусна стратегія) сам потенційний об'єкт інфраструктури (НДІ, ВНЗ) є закладеним в основу формування кластера. В рамках кластеру фірми учасники можуть створити:

- юридично-аудиторську службу, яка забезпечить комплексне юридичне і аудиторське обслуговування підприємств-учасників кластера;
- маркетингову службу, яка забезпечить маркетинговий супровід діяльності підприємств, розробить рекламну програму і таке інше. [5]

Перевагою кластерної моделі розвитку є те, що кластери дозволяють більш гнучко реагувати на зміну умов ведення бізнесу. Розвиток кластеру неможливий без дотримання концепції 5-і (ініціатива, інновації, інформація, інтеграція, інтерес)[6] Принаймні три із цих умов існування кластера повинні формуватися при активній участі елементів інфраструктури малого бізнесу, а саме:

Ініціатива - популяризація знань про кластери та їх важливість для розвитку регіону (громадські організації, навчальні заклади);

Інновації - впровадження нових технологій в організації виробництва, управління, фінансування, маркетинговій політиці (консалтингові фірми, бізнес-центри та бізнес-інкубатори, інжинірингові фірми, кредитні спілки, лізингові фірми);

Інформація - створення баз даних і ВЕБ-сторінок, доступ до ринків збуту продукції, кваліфікованої робочої сили і т.п. (консалтингові фірми, інформаційні агенції, кадрові агенції).

Таким чином стає очевидним, що програма створення кластеру, основним завданням якої є здебільшого розвиток виробничих бізнес-структур, стає поштовхом до розширення інфраструктури підтримки малого бізнесу.

ТНК здійснюють не лише опосередкований вплив на розвиток інфраструктури підтримки бізнесу. Сьогодні багато зарубіжних компаній виходять на ринок України із своїми програмами по консультативно-інформаційній підтримці бізнесу. Це, передусім, сфери управлінського та ІТ-консалтингу, консалтингу зовнішніх відносин. Такі фірми володіють розробками продуктів, які можуть задовольнити як вимоги бізнесу загалом,

так і потреби малого бізнесу зокрема.

Недоліки розвитку інфраструктури малого бізнесу на Україні проявляються не лише в кількісній площині, але й в якісній. Для прикладу, вибіркоче дослідження показало, що близько половини консалтингових фірм спеціалізуються лише на одному із видів консалтингу (фінансовий, управлінський, ІТ та ін.). Це явище є цілком виправданим для фірм, які займаються іншими видами діяльності, і надання консалтингових послуг для них є лише "побічним продуктом". Але світова практика консалтингу показує, що оптимальним для фірми є поєднання кількох видів консалтингових послуг. Таким чином, консалтингова фірма може охопити всі "вузькі місця", що існують на фірмі, що призведе до перетворення від одноразового консультанта до постійного партнера.

Чимало недоліків у якості надання послуг виникає через розрізненість окремих об'єктів інфраструктури малого бізнесу - фізичних осіб, суб'єктів підприємницької діяльності.

Вирішенням цієї проблеми може стати знову ж таки кластеризація. Теорія кластеризації дає і більш вузьке розуміння кластерів. Так Лоуренс Е. Янг пише: "Кластери фірм - це групи компаній розміщених поряд. В окремих випадках такі скупчення утворюють групи компаній, що належать до однієї і тієї ж галузі"[7, с.3]. До загальних характерних принципів кластерів він також відносить розміщення поряд із великими дослідницькими університетами, створення переважно із невеликих приватних компаній; досвід роботи їх працівників у різних фірмах.

Отже, йдеться про об'єднання підприємців одного профілю для здійснення спільної діяльності на зразок адвокатських контор. Групування сприяє розширенню меж діяльності за рахунок стажування молодих спеціалістів, що означає поєднання досвіду та інноваційних знань. Таке об'єднання дозволяє кожному підприємству вигравати від ефекту масштабності операцій кластеру, але при цьому зберігається і посилюється гнучкість окремих підприємств.

Важливою рисою кластерів є те, що підприємства в межах кластеру є економічно пов'язаними, вони і співпрацюють і конкурують, і певною мірою залежать одна від одної; а в ідеалі - вони користуються вигодами синергії (тобто коли ефект від спільних зусиль перевищує суму ефектів від вигоди кожного окремо).

Поняття кластерної моделі нове для ряду регіонів України. Однак цього не можна сказати про інші індустріальні країни світу, які успішно використовували згадані концепції в процесі відродження національної економіки. Таку стратегію в найбільш явній формі здійснюють такі країни, як Данія, Нідерланди, фламандський район Бельгії, Квебек (Канада), Фінляндія, а також Південна Америка, Франція і Італія можуть правити за взірць країн, в яких здавна практикується своєрідна кластерна стратегія, хоча і під

іншими назвами.

Розширення мислення українських підприємців від локальних до глобальних масштабів як частини стратегічного плану розвитку бізнесу вимагає повної зміни принципів поведінки. Сьогодні у контексті глобалізації МСП розглядається як невід'ємний елемент міжнаціональної взаємодії. Тому говорячи про середовище бізнес-підтримки необхідно мати на увазі середовище підтримки глобального розвитку. Така дія повинна відповідати дії принципу синтезу, коли із окремих елементів збирається великий механізм (МСП оточують і спонукають діяльність ТНК відповідно).

Вивчення вітчизняного досвіду створення сприятливого середовища для розвитку підприємництва в умовах глобалізації світової економіки вказує на наступне:

- глобалізація економіки вносить корективи у розвиток та діяльність всіх без винятку об'єктів ринку. Дослідження змін ринку під впливом глобалізації є необхідною передумовою плавного переходу економіки України до рівня глобальної економіки.

- глобальний підхід, який сьогодні починає витісняти галузевий підхід до аналізу стану економіки дозволяє використовувати нові методи підтримки та розвитку підприємництва, одним з яких є кластеризація.

- основою програми розвитку інфраструктури повинна стати розробка системного підходу, який би охоплював як мікроекономічні так і макроекономічні площини

- розвиток малих приватних інфраструктурних утворень доцільно базувати на кластеризації як моделі об'єднання компаній, що належать до однієї і тієї ж галузі. В ідеалі

вони матимуть вигоди від синергії (тобто коли ефект від спільних зусиль перевищує суму ефектів від вигоди кожного окремо).

Перелік посилань

1. *Місцевий економічний розвиток: моделі для успіху / К., 2003.*
2. <http://uk.wikipedia.org/wiki>.
3. Porter Michael E/ *Clusters and the New Economics of Competition // Harvard Business Review. -1998. - November - December.*
4. Цухан Т.В. *Кластерная теория экономического развития // теория и практика управления, №5, 2003/www.jurenergo.kiev.ua/statti/inv15.doc*
5. Ветров О. *Кластерна модель - ефективний інструмент розвитку громади // Громадські ініціативи, №1, 2005, с. 39-42.*
6. Войнаренко М.П. *Кластеры технологии в системе развития предпринимательства, интеграции и привлечения инвестиций //Regional Forum "Social Aspects and Financing of Industrial Restructuring" 26-27November 2003. MOSKOW Topic 6. Regional dimention of industrial restructuring. unece.org/ie/wp8/documents/voynarenko.pdf*

7. Янг Лоурен З. Технопарки и кластери фирм. - К.: ПЕРУ, 1995.